

Mistr pražské a dalších evropských univerzit

Jeroným Pražský

Datum 6. července připomíná nejen výročí mučednické smrti upálení mistra Jana Husa, ale i popravu stejným způsobem jiného mistra (profesora) pražské Karlovy Univerzity Jeronýma Pražského, ke které došlo o necelý rok později - dne 30. května 1416, tedy před 580 lety.

Jeronýmova smrt měla potvrdit nesmlouvavé odhodlání celocírkevního koncilu v Kostnici rázně skoncovat s reformním hnutím v českých zemích, jehož byl Hus uznávanou vedoucí osobností. Jeroným, jako věrný stoupenec Jana Husa, se odvážně pokusil na tomto koncilu o obhajobu Husovu během jeho procesu a nalezl stejné odsouzení a stejně ukrutnou smrt v plamelech.

Jestliže Jan Hus byl duchovním vůdcem reformního hnutí, především jako kazatel a spisovatel teologických spisů, působící na univerzitě i ve společnosti mezi měšťany i prostým lidem, pak Jeroným probojoval věc reformního hnutí obhajobou a propagací jejího reformního učení zejména mezi vzdělanci na univerzitách a kontakty s vyšší šlechtou i královskými dvory a církevními preláty. K tomu byl osobně výborně vycvičen, byl strhující osobností, vynikal učeností, i jako oslnivý řečník a disputant, tělesně krásný muž vysoké elegantní postavy s černými vlasy a vousy. Byl ozdobou pražské univerzity, kromě ní byl ještě mistrem - profesorem čtyř dalších vesměs proslulých evropských univerzit: oxfordské, pařížské Sorbony, kolínské (Köln), i heidelberské. To vše dosáhl do svých 28 let života.

O narození a mládí mistra Jeronýma je žel velmi málo zpráv, neboť on sám o tom mlčel. Narodil se asi r. 1378 - 80 v Praze na Novém Městě v nezámožné měšťanské rodině. (Je příznačné, že ani za celý život nenabyl žádného významnějšího jmění). Už jako školák vynikal v dětském chrámovém sboru jako zpěvák - diskantista - v dospělosti byl Jeroným znám jako výborný zpěvák znalý i složitého liturgického zpěvu i hudební teorie a sám skládal různé popěvky. Některé z nich zpívali studenti při různých manifestacích a demonstracích začínajícího reformního hnutí.

Na univerzitu se zapsal asi v r. 1395 - 96 a již během studia projevil vysoké nadání, vynikal svými znalostmi a proslul jako skvělý disputant při disputacích (učené spory na dané téma). Jeho učitelem - patronem se stal tehdy ještě málo známý mistr, jen asi o 8 let starší Jan Hus. Mezi oběma muži vzniklo postupně z oddanosti žáka učitelů hluboké přátelství trávající až do smrti. Hus byl patronem Jeronýmovi při jeho bakalářských zkouškách, které Jeroným složil s

vynikajícím prospěchem.

(Mezi Jeronýmovy spolužáky a přátele patřily i některé pozdější vynikající osobnosti husitského hnutí, jako byl např. Jakubek ze Stříbra, Marek z Hradce a další.)

Po dosažení bakalářského gradu (hodnosti) svobodných umění se Jeroným rozhodl pro dráhu učenice (nikoliv kněze) a takovým zůstal až do své smrti.

V době, kdy Jeroným skládal bakalářské zkoušky, Jan Hus dokončoval opis filosofických traktátů anglického učenice

skou chudobu, znovuzavedení provokřesanského způsobu života církve, aby "Boží zákon" byl normou jak pro církevní zřízení a život tak i pro správu státu a celé společnosti. Pro Jeronýma, ale už i dříve pro Husa, byl Viklef "opravdový a velký profesor svatě teologie", anebo "svatý doktor" a jeho podobizna zdobila Jeronýmovu pracovnu na pražské univerzitě.

Jeronýmovo zprostředkování Viklefových spisů a myšlenek způsobilo, že "viklefizmus" se stal vedoucím teologickým -

Johna Wyclífa (Jan Viklef), jehož názory pronikaly do Čech.

filosofickým proudem na pražské univerzitě, především mezi českými mistry, zatím co němečtí zůstali ve své většině tvrdými odpůrci nového směru. To později vedlo i k trvalé roztržce mezi nimi a Čechy a k jejich odchodu z Prahy.

Zájem, který tento spis u obou mužů vzbudil, způsobil, že Jan Hus vymohl na univerzitě pro Jeronýma jako vynikajícího bakaláře stipendium na dvouletý pobyt na oxfordské univerzitě, původního působiště Viklefova. Tam Jeroným r. 1399 odchází a zůstává až do r. 1401. V Oxfordu, stále ještě ovládaném viklefovským duchem, seznamuje se Jeroným s dalšími v Praze dosud neznámými obsáhlými Viklefovými spisy a zejména s jeho nábožensko - reformními úvahami a návrhy. Všechno pilně opisuje a posílá po poslech do Čech.

Myšlenky Jana Viklefa nalezly pak na pražské univerzitě velmi úrodnou půdu a probudily pravé nadšení, protože poskytovaly teoretické zdůvodnění snah českých reformních kazatelů a učenců v jejich úsilí a působení již od dob Jana Milíče z Kroměříže a Matěje z Janova, kteří svým biblizmem vhodně doplňovali myšlenky Jana Viklefa.

Pro odstranění krize křesťanské církve pozdního středověku Viklef navrhoval a filosoficko - teologicky zdůvodňoval řadu radikálních kroků: zrušení světského panování církve a zbavení jejího majetku, kněž-

Kromě Oxfordu působí Jeroným ještě téměř dva roky v letech 1404 - 1406 na pařížské Sorboně, kde dosáhl během dvou měsíců hodnosti mistra a později postavení mistra - regenta. Pro spor s rektorem univerzity kvůli Viklefově učení a hrozícímu zatčení musí Paříž opustit a vrací se přes Německo do Prahy. Během této cesty obhájí i mistrovskou hodnost v disputacích na univerzitě v Kolíně n.R. a v Heidelbergu. Vítězné disputace mu však kromě akademického stupně získávají i zavržené osobní porážky nepřátele, kteří mu to pak za 10 let na koncilu v Kostnici "vrátí".

Jeroným hodně a rád cestoval. Kromě dvojnásobného pobytu v Anglii, byl ve Francii, v Německu, podnikl cestu k svatému Hrobu do Palestiny, byl i v Uhrách, Polsku, Bělorusku a na Litvě. Vždy však v zájmu buď vlastního vzdělání, nebo v zájmu získání příznivců nebo obhajoby českého koncilu v Kostnici "vrátí".

(Pokračování na str. 7)

Erazim Kohák

Povím Vám anekdotu. Či vlastně karikaturu. V pozadí obrázku velký lidožroutský kotel, pod tím kotlem oheň a v kotli to bublá. Před kotlem sedí dva kanibalové u elegantního skládacího stolu. Jeden má ve vlasech vpletenou stehenní kost, v nose kroužek, na sobě smokigové sako. V sevřených pěstích třímá vidličku a nůž. Oproti němu sedí druhý kanibal, na hlavě vyleštěný cylindr, na nahém těle naškrobenou náprsenku a bílého motýlka, pak už nic a pravý prvni "Teď ještě kalhoty a vstoupíme do Evropy."

Stačily by opravdu kalhoty, a případně třeba i lakýrky? Někdy mám neblahý pocit, že si to tak představujeme - že Evropu a evropanství opravdu chápeme jen jako otázku spotřební úrovně, a že rozdíl mezi Evropou a třetím světem se nám jeví jako rozdíl mezi smokigem - či případně značkovými džínami - a ohoňnými modráky. Jenže smokigy jsem viděl i v zemích střední a jižní Ameriky, kde negramotné miliony přežívají v nouzovkách na okraji velkoměsta a po ulicích se potulují smečky zdivočelých dětí, kde školy a nemocnice jsou výsadou těch ve smokinzích a veřejná doprava se dělí na limuzíny se šoférem na jedné straně, na omlácené ruční káry na druhé - a mezi nimi nic. Je to pak Evropa?

V čem vlastně je rozdíl mezi Evropou a tím, co velmi nepřesně označujeme pojmem "třetí svět"? Není to jen otázka spotřební úrovně. Ta může být vysoká i v zemích, které

mají s Evropou pramálo společného. Není to ani otázka tržního hospodářství oproti státní ekonomice. Obojí se vyskytuje i ve třetím světě. Jsou tu země jako Čína či Kuba, které jsou až groteskní karikaturou tržní ekonomiky. Rada afrických, asijských a jihoamerických zemí se skutečně vyznačuje tržním hospodářstvím tak neomezeným, že se o tom Evropě ani nezdá: žádné ohledy, ať sociální, kulturní či ekologické, tu nekladou sebemenší meze podnikání. Přesto to není o nic víc Evropa.

Rozdíl Evropy a třetího světa bych hledal jinde - totiž v základní společenské strategii. Evropa se vyznačuje především tím, že vědo-

molovaným soukromým prostorem. Péče o soukromý prostor není evropskou zvláštností. Je společná všem lidem, kteří si zachovali pocit základní sebečty a nezpochybněné vlastní hodnoty.

Co je evropské, je péče o společný prostor, ať už je to ulice, náměstí, park či prosté hygienické zařízení ve vlaku. Třetí svět se vyznačuje tím, že lidé pečují o soukromý prostor, avšak chovají se s naprostým despektem k veřejnému prostoru. Odpadky pečlivě odstraňují z bytu, soukromého prostoru - a s naprostou samozřejmostí je vyhazují, často doslova oknem, přímo na ulici. Mým nehlubším dojmem z třetího světa jsou hromady odpadu - šlupek od banánů, pomerančové kůry, zbytků jídla - v hromadách na ulici. O ulici se jedinci nestarají, ani společnost jako celek se o ni nestará. Není ochotná ze společných zdrojů jednat proti individuální nezodpovědnosti. Péče o společný prostor je jí cizí.

Evropa, to jsou především metaři, koše na odpadky a kontejnery na recyklování odpadu. Zatím však jsou lidé, kteří je užívají a společnost, která o ně pečuje. Evropan je člověk, který svou slupku od banánu odnese do koše na odpadky - a to i když se nikdo nedívá. Jistě, i v Evropě žijí lidé, kteří slupky pohazují: taková je skutečnost. Ideál je však jiný: je to ideál úcty ke společnému prostoru a aktivní péče o společné dobro.

Ta péče se pak rozšiřuje i do ostatních oblastí, které jsou obci společné. Příkladem je tu zdravotnictví. Všude na světě vyhledávají lidé pomoc v nemoci, a všude na světě jsou lidé, kteří takovou pomoc poskytují. Evropa se vyznačuje něčím jiným: aktivním úsilím o zajištění sítě zdravotní péče, tedy péči nejen o vlastní zdraví, nýbrž i o celkovou úroveň zdravotnictví, či zas o společné zdraví. Není to rozdíl mezi státním zdravotnictvím, jak je zná třeba Anglie, či soukromým zdravotnictvím, zajištěným pojištěním, jaké užívá Francie a jaké se dnes snaží vybudovat Spojené státy. Obojí je možné. Je to rozdíl mezi společností, která tak či onak pečuje o veřejné zdraví, a společností typickými pro třetí svět, které péči odmítají.

Totéž platí o všech dalších oblastech společných zájmů. Platí to o školství: jsou země, které o ně pečují, ať už je to kapitalistické Švýcarsko či sociálně demokratické Norsko, a země, které vzdělanost přenechávají náhodě: to jsou pak země třetího světa. Totéž platí o veřejné dopravě: i to je výrazně evropský postoj. Evropa o veřejnou dopravu pečuje. Třetí svět ji přenechává náhodě. Nevytváří ji, jen nechává vzniknout světu limuzin a dřevěných kár.

Snad nejvýraznější ten rozdíl prokazuje péče o životní prostředí. Evropa se vyznačuje péčí, třetí svět nezodpovědností. I ve třetím světě jsou a rostou továrny. Jenom ve třetím světě vypouštějí toxický odpad přímo do vodních toků. Protože co dělá třetí svět třetím - a co bývalý druhý svět svádí do třetího světa - je nezodpovědnost za společné prostory. Evropa chápe společný prostor jako svou polis, svou obec, a pečuje o něj.

Vstoupit do Evropy, to znamená především překonat ten bezohledný egoismus třetího světa - obrazně řečeno, učít se neodchovávat slupky do ulice, učít se úctě k společnému dobru. Třeba jet tramvají, když výfuky neúnosně zatěžují společné ovzduší. Protože třetí svět je světem osobního blahobytu a společný úkor. Vstupenka do Evropy, to nejsou kalhoty. Je to kultura soužití.

Kalhoty

mě usiluje nejen o individuální výhodu, nýbrž též o společné dobro. Hned na první pohled vám to naznačí ulice.

Evropa pečuje o společný prostor. O soukromý prostor pečují lidé všude na světě, pokud jen soukromý prostor mají. I chudší byty či přibytky bývají pečlivě upravené a čisté. Úpad péče o soukromý prostor je všude na světě známou osobního rozkladu, jakési rezignace na vlastní lidství. Jen tam, kde lidé propadají pocitu beznaděje, pocitu bezmoci, pocitu vlastní bezcennosti, se setkáme s de-

Jeroným Pražský

(Dokončení ze str. 5)

reformního hnutí proti útokům papežské stolice.

Od r. 1407 se Jeroným již plně zapojuje do domácího zápasu počínající reformace. V té době byl už uznávanou hlavou hnutí mistr Jan Hus, Jeroným se vedle něho stává zejména na univerzitě druhou hlavní postavou. Do tohoto boje vložil všechny svoje schopnosti. Pomohl Husovi jako rektorovi univerzity vymoci na králi Václavu IV. změnu univerzitního řádu v prospěch českých mistrů (tzv. Kutnohorský dekret - r. 1408), působí jako vysokoškolský profesor i jako vůdce studentů, např. organizaci velkých protiodpustkových bouří.

Působí i politicky u královského dvora, mezi vysokým klérem doma i v cizině a obhájí věc českého zápasu reformního i Viklefova a Husova učení. Byl známý svojí odvahou a statečností, která mu získávala velkou oblibu právě mezi mladými lidmi. Po protiodpustkových bouřích v Praze, které vynesly českému reformnímu hnutí i první tři mučedníky, byl Jan Hus donucen opustit Prahu a působí na venkově. Rovněž Jeroným odchází na venkov a agituje proti "nemravným odpustkům".

Když potom byl na vše církevním koncilu v Kostnici Jan Hus listi uvězněn, přišel Jeroným sám odhodlaně do Kostnice a odvázně se pokusil o jeho obranu. Uprchl však před nebezpečím zatčení, ale na cestě zpět byl lapen a vrácen v řetězech do Kostnice, kde byl vsazen do těžkého žaláře a mučen a pod hrozbou upálení přinucen odvolat Husovo učení. Později ale stále v těžkém vězení svého odvolání litoval, písemně ho zrušil a vymohl si veřejné slyšení na zasedání koncilu. Tam skvělou obhajobou veřejně potvrdil, že se k Husově učení hlásí, zesměšnil své odpůrce a odhalil jejich pravé pohnutky odporu vůči církevní reformě. Když byl prejedikovaným rozsudkem prohlášen za arcikacíře a vydán vstéské moci, statečně a "vesele" zemřel na hranici jako jeho učitel. Podle svědectví italského humanisty Pogria Braciolinioho zemřel "tento znamenitý muž co pravý filozof".

Před svou smrtí Jeroným prohlásil k shromážděným divákům, že mistr Jan Hus byl opravdovým hlasatelem evangelia Ježíše Krista. Tomuto evangeliu zůstal věren i Jeroným sám. Jeho smrt vzbudila v jeho vlasti pobouření. Za tři roky povstali v Českém království husitští "Boží bojovníci" a za 100 let v r. 1517 vypukne oheň reformace zapálený původně v Čechách Lutherovým vystoupením.

Statečnost, odvaha a věrnost svatým ideálům, kterou jako Hus prokázal i Jeroným, je povzbuzením i pro naši dnešní generaci v našem pokleslém století moderní a postmoderní doby.

Ivan Žežula